

บทที่ 3

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ ในกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีการทบทวนเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการ การสังเกตการประชุม และการดำเนินการ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุ สมาชิกครอบครัวผู้สูงอายุ ผู้บริหารที่มีส่วนร่วมในโครงการ และกลุ่มประชาชนในชุมชนใกล้เคียง รวมทั้งการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อศึกษาปัจจัยในการมีส่วนร่วมในการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุ

3.1 ประชากร และ กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลจากประชากร 3กลุ่ม คือ

1. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ คินแดง 183 คน จากจำนวนคนชราภายนอกที่มาร่วมกิจกรรมแบบ ไป – กลับประจำวัน (สรุปผลการดำเนินงานประจำปี พ. ศ. 2542) ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบางแค 16,635 คน จากจำนวนการรับบริการและร่วมกิจกรรม 1,373 ครั้ง (สรุปผลการดำเนินงานประจำปี พ. ศ. 2542) ศูนย์ผู้สูงอายุบ้านทิพย์สุคนธ์ 4,073 คน จากจำนวนการรับบริการและร่วมกิจกรรม 296 ครั้ง (สรุปผลการดำเนินงานประจำปี พ. ศ. 2542)

2. เจ้าหน้าที่ของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ 3 ศูนย์ คือ จากเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ คินแดง ในอัตรากำลัง 15 คน เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบางแค และศูนย์ผู้สูงอายุบ้านทิพย์สุคนธ์ ในอัตรากำลัง 77 คน (ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบางแค และศูนย์ผู้สูงอายุบ้านทิพย์สุคนธ์อาศัยทรัพยากรบุคคลจากสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค)

3. ครอบครัว ญาติ และเพื่อนบ้านในพื้นที่ของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลจากประชากร 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุของกรมประชาสงเคราะห์ ใน กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ละ 8 คน แบบไม่เจาะจง รวม 24 คน ดังนี้

ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุคินแดง 8 คน

ศูนย์บริการผู้สูงอายุบางแค 8 คน

ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านทิพย์สุคนธ์ 8 คน

2. เจ้าหน้าที่ของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุของกรมประชาสงเคราะห์ ใน กรุงเทพมหานคร ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของเจ้าหน้าที่ศูนย์ละ 3 คน รวม 9 คน โดยแบ่งเป็น เจ้าหน้าที่บริหารงาน 1 คน เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ 1 คน และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ 1 คน ดังนี้

ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุคินแดง 3 คน

ศูนย์บริการผู้สูงอายุบางแค 3 คน

ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านทิพย์สุคนธ์ 3 คน

3. กลุ่มตัวอย่างของครอบครัว ญาติ และเพื่อนบ้านในพื้นที่เขตของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ โดยการสุ่มแบบบังเอิญ ณ เวลาที่ไปสัมภาษณ์แต่ละแห่ง แห่งละ 5 คนรวม 15 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีการตามความเหมาะสมของสถานการณ์ ซึ่งได้ใช้เครื่องมือดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ และครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้านในพื้นที่ของเขตศูนย์บริการทางสังคม ผู้สูงอายุ ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นที่มีต่อศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ

จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดบริการ จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 4 ปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ

จำนวน 4 ข้อ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์บุคลากรในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ
ประสบการณ์การทำงาน รวมจำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการจัดบริการ จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นอื่น ๆ

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสนับสนุน และการส่งเสริมผู้สูงอายุในการจัดบริการทางสังคมผู้สูงอายุ จำนวน 3 ข้อ

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2. แบบแนวทางในการสนทนากลุ่ม โดยยึดกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วม เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเนื้อหาสาระ ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการจัดบริการในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ

2.2 ปัญหา อุปสรรค จากตัวผู้สูงอายุ ครอบครัว ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ และปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ

2.3 แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

3. เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกการให้สัมภาษณ์

4. สมุดบันทึก จดบันทึกข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. สืบหาข้อมูล เอกสาร สถิติของผู้สูงอายุจากศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุทั้งสามแห่ง โดยการศึกษาเกี่ยวกับประวัติ นโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน การจัดบริการ และจำนวนผู้สูงอายุของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ

2. ดำเนินการทำหนังสือขอความร่วมมือในการใช้ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ในกรุงเทพมหานคร สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ เป็นพื้นที่ศึกษา

3. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ และครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้านในพื้นที่เขตของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ตาม

แนวแบบสอบถามที่เตรียมไว้ โดยสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ และครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้านในพื้นที่ของเขตศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ จำนวน 48 ราย

4. การสังเกต โดยผู้ศึกษาเข้าไปสังเกต การจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ขั้นการประชุมเตรียมการ และการดำเนินโครงการ การสังเกตการณ์ดังกล่าว เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นกลาง ผู้ศึกษาจะใช้การบันทึกเทป และการจดบันทึกความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม

5. ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ในแต่ละศูนย์ เพื่อจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยจัดผู้สูงอายุที่ร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ กลุ่มละ 3-4 คน มาจัดสนทนากลุ่ม โดยผู้ศึกษาใช้กรอบแนวคำถามที่ได้กำหนดไว้เป็นหัวข้อ

6. ถอดเทปคำให้สัมภาษณ์ และสรุปการสนทนากลุ่ม การสังเกต นำมาเขียนรายงาน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาอาศัยแนวคิดทฤษฎี เป็นกรอบในการสรุปโดยอาศัยวิธี 2 แบบ คือ

1.วิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) คือ ข้อมูลจากปรากฏการณ์รูปธรรมที่มองเห็นมาสร้างข้อสรุป

2.วิเคราะห์โดยจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) คือ จำแนกข้อมูลเป็นชนิดตามแนวคิดทฤษฎี